

Juryrapport Brusseprijs 2018

Klinkt dit als een straf? Afgelopen jaar werden 166 boeken ingezonden om mee te dingen naar de Brusseprijs 2018. Als jury – Jutta Chorus (voorzitter), Yasmina Aboutaleb en Eelco Bosch van Rosenthal – hebben wij ons door de hele stapel heen gelezen. Het was een rijke oogst, gevarieerd naar thema, geografie en genre. Veel boeken vonden we inhoudelijk sterk. Dus nee, een straf was het bepaald niet.

Dit zijn enkele algemene indrukken over het journalistieke boekenjaar 2017. Opmerkelijk veel biografieën. Een paar decennia geleden was het nog de standaardklacht over de Nederlandse non fictie: wat schreven wij toch weinig levensgeschiedenissen. Nu zagen we er tientallen: van beroemdheden als Jan Wolkers tot de vrijwel vergeten medicus Isidore Snapper. Twee biografieën hebben het tot aan de shortlist gebracht, die over politicus Jan Schaefer en over de naamgever van deze prijs, M.J. Brusse.

Zoals altijd waren er veel historische onderwerpen, vaak familieverhalen uit de Tweede Wereldoorlog en de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog, waarbij we telkens hebben geprobeerd zorgvuldig af te wegen waar het boek journalistiek bleef en waar het overhelde naar pure geschiedschrijving.

Veel schrijvers gingen op reportage in het buitenland, opmerkelijk weinig in het binnenland. Het is typerend dat de enige ‘zuivere’ binnenlandse reportages op onze shortlist-selectie, oud en klassiek zijn: ze staan in de biografie van de man die de reportage tot kunst verhief, opnieuw M.J. Brusse.

Waren er, behalve de reportage, opmerkelijke hiaten in de dieper gravende journalistieke producties? Wel als je het met de dagelijkse mediaproductie in het afgelopen jaar vergeleek. Er was namelijk nauwelijks aandacht voor het onderwerp dat in reportages, interviews, beschouwingen en columns steeds terugkeerde: identiteit. Sommigen zullen zeggen dat dit niet meer dan terecht is, dat media-aandacht de enige brandstof is voor een inhoudelijk mager thema, en dat de ruimte hiervoor in krantenkolommen en radiozendtijd niet in verhouding staat tot het maatschappelijke belang ervan. Maar ook zo’n opvatting had best een breder onderzoek verdiend.

Aan de hand van vier criteria hebben wij een longlist van elf boeken samengesteld. De relevantie van het onderwerp. De kwaliteit en kwantiteit van de bronnen. Hoe heeft de schrijver zijn onderwerp aangepakt? En: past de vorm waarin hij zijn boek giet het best bij het onderwerp?

De elf longlist-boeken hebben we ingedikt tot een shortlist van vijf. Over de boeken op die korte lijst waren we zeer tevreden. Alle vijf zouden een prijs verdienen. Desondanks was de jury het in de laatste bijeenkomst onmiddellijk eens over het boek dat déze prijs dit jaar verdient. Om ook de andere vier de eer en de aandacht te geven die ze verdienen, schrijven wij hier een korte laudatio voor elk daarvan.

Johan van de Beek en Claire van Dyck, *Sultan en de lokroep van de jihad*.

Op 12 november 2014 blaast een tengere jongen zichzelf op op een druk verkeersplein in Bagdad. Het is Sultan Erzel, een jongen uit de achterstandswijk Wittevrouwenveld in Maastricht. Johan van de Beek en Claire van Dyck, verslaggevers van dagblad *De Limburger*, hebben zich bijna twee jaar kunnen vrijmaken om het verhaal van Sultan en zijn buurtgenoten – van wie er nog meer uitreisden voor de jihad – uiteen te rafelen. Zij schetsen een breed en genuanceerd portret van de wijk waar de radicalisering toeslaat. Daarbij hebben ze zowel aandacht voor de feiten (wat gebeurde er met Sultan) als voor de psychologie, sociologische achtergronden van de hoofdpersonen en, in bredere zin, de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap. Een brandend actueel thema, op fascinerende wijze uitgediept en verteld.

Peter Brusse, *Onder de mensen*

Deze biografie is niet alleen bijzonder omdat een zoon over zijn vader schrijft, of omdat die vader de naamgever van de Brusseprijs is. Zoon Peter Brusse wandelt als een flaneur door de geschiedenis van zijn vader en verzamelt en passant een liefdevolle bloemlezing van diens werk. Het materiaal voor de biografie komt merendeels uit ontspannen gesprekken met familieleden. Het werk van M.J. Brusse biedt zijn zoon stof voor een analyse van het genre. Goed ingebed in de historische context en in vlekkeloze stijl – je zou bijna zeggen: dat is erfelijk – wordt de opkomst van de observerende journalistiek in Nederland beschreven. Zo is het genre evenzeer onderwerp van dit boek als de man die het op beslissende wijze verfijnde.

Louis Hoeks, *'In geouwehoer kun je niet wonen'*. *Het leven van Jan Schaefer*

Ruw in de omgang, met zijn dikke buik in een spijkerpak – zo stormde de Amsterdamse bakkerszoon Jan Schaefer in de jaren zeventig voor de PvdA de politieke ladder op. Louis Hoeks, journalist bij het *Financieele Dagblad*, beschrijft tot in detail opkomst en neergang van deze iconische sociaaldemocraat – met fijngevoelige aandacht voor zijn getourmenteerde gezinsleven. De vraag hoe goed Schaefer nu eigenlijk was als bestuurder en politicus staat centraal in de biografie. En aan het slot speelt Hoeks nog met een intrigerende vraag: als de PvdA nu nog types als Schaefer had gehad, zou de vrije val van deze partij in de afgelopen jaren dan te stuiten zijn geweest? Een onbeantwoordbare vraag, waar Hoeks voorzichtig toch op antwoordt: hij wordt node gemist, in de PvdA en ver daarbuiten.

Niels Posthumus, *Liefdes verdriet; Verliefdheid, relaties en seks in het Zuid-Afrika van na de Apartheid*

De verhoudingen tussen de seksen in het Zuid-Afrika van na de apartheid lijken niet te zijn veranderd. Dat laat Niels Posthumus de lezer zien in *Liefdes verdriet*, een onderzoek naar de seksuele moraal in het land. Mannen vernederen vrouwen, zijn seksistisch, verkrachten. De daders zijn zowel wit als zwart, de slachtoffers meestal zwart. Ook een nieuwe middenklasse van zwarte vrouwen lijdt onder de kleinering. Posthumus stort zich op de relatiemarkt, bezoekt plaatsen en personen. Hij doet verslag van zijn ervaringen als witte man, tot het ongemakkelijke aan toe. Hij onderbouwt zijn observaties met onderzoeken, literatuur, deskundigen. Die methode maakt zijn onderzoek doorzichtig en vormt tegelijkertijd een mooi raamwerk voor de reportage die *Liefdes verdriet* is.

Bas Haan, *De rekening voor Rutte*

Op 15 juni 2000 sluit officier van justitie Fred Teeven een overeenkomst met de voormalige drugshandelaar Cees Helman. Twee A4'tjes zijn het, onderverdeeld in een handvol paragrafen en vijftien jaar later hebben ze een spoor van vernieling getrokken door politiek Den Haag. Twee ministers, een staatssecretaris en de Kamervoorzitter treden af door de affaire die deze deal veroorzaakt. *Nieuwsuur*-journalist Bas Haan heeft de Teevendeal, zoals die in politiek Den Haag is gaan heten, de afgelopen jaren vrijwel eigenhandig ontrafeld. In uitzendingen onthulde hij telkens nieuwe feiten, waarmee hij ook telkens leugens van politici ontmantelde. De rekening voor Rutte is de (goed) geschreven weerslag van zijn spannende zoektocht naar het hoe en waarom van een geruchtmakende deal met een crimineel. Maar het boek is meer dan dat, meer ook dan een verslag van politieke en ambtelijke mores in en om het departement van Veiligheid en Justitie. Het is zelfs meer dan de nagel aan de doodskist van vier hooggeplaatste VVD'ers. Het is een leesbaar en leerzaam verslag van het journalistieke werk dat aan dit boek voorafging. Ook in dat opzicht is *De rekening voor Rutte* letterlijk voorbeeldig. Heel even kwam nog bij de jury ter tafel dat Bas Haan al een rijkelijk gelauwerd journalist is. Journalist van het jaar in 2015, Tegels en een Loep – voor ditzelfde boek. Maar al dat eerbetoon is in onze ogen domweg terecht en mag deze bekroning niet in de weg staan.

De Brusseprijs 2018 gaat naar Bas Haan.

De jury

Yasmina Aboutaleb

Eelco Bosch van Rosenthal

Jutta Chorus (voorzitter)